

Folkhälsoutbildning vid nya högskolan i Malmö

En idéskiss som planeringsunderlag

Karin Henriksson

Lennart Råstam

Sven-Olof Isacsson

På många håll i landet diskuteras behov av att definiera en särskild yrkeskompetens inom området folkhälsovetenskap. Ett konkret förslag till en sådan utbildning har lagts fram av en arbetsgrupp inom ramen för utvecklingen av Malmö högskola. Förslaget presenteras i följande artikel av distriktsläkare Karin Henriksson, professor Lennart Råstam och professor Sven-Olof Isacsson, samtliga verksamma vid samhällsmedicinska institutionen universitetssjukhuset MAS, Malmö. Råstam har lett arbetet för att ta fram utbildningsplanen och Isacsson är ordförande inom området hälsa/samhälle inom Malmö högskola.

I SOU 1996: 120 drogs riktlinjerna för en ny högskola i Malmö upp (1) och i en uppföljande utredning konkretiserades tankarna (2). Ett av de områden som skall utgöra kärnan i den nya högskolan benämndes "Hälsa och Samhälle". Andra områden är "Teknik och ekonomi", "Lärarytelse", "Konst och Kommunikation", "Natur och Resurshushållning", "Centrum för kompetensutveckling", "Internationell Migration och Etniska relationer (IMER)" och "Utveckling av IT-infrastruktur".

På uppdrag av områdesstyrelsen har nu utarbetats ett förslag till folkhälsovetenskapliga utbildningar med tre huvudsakliga inriktningar vilka här kommer att beskrivas översiktligt. Förslagen är preliminära och ligger till grund för en rekrytering av lärare vilka kommer att arbeta vidare på detaljerna i utbildningsprogrammen.

Det är vår bedömning att folkhälsovetenskapliga utbildningar kommer att efterfrågas i ökad omfattning i framtiden. Intresset ökar i kommuner och landsting för att väga in folkhälso-aspekter som underlag för politiska beslut. Internationellt, inte minst i Central- och Östeuropa torde finnas stort behov av personer med folkhälsoutbildning för att på nationell och lokal nivå bearbeta konsekvenser av de samhällsomdaningar som sker i snabb takt. De personer som idag arbetar som t

ex hälsoplanerare i Sverige har mycket olika bakgrund och utbildning.

Som ett uttryck för efterfrågan har orter där högskoleutbildning i folkhälsovetenskap redan nu bedrivs överskott av sökande till de relativt få platser som finns att tillgå. Bedömningen är att detta behov även framöver kommer att öka.

Mot ovanstående bakgrund fick Karin Henriksson och Lennart Råstam i uppdrag att vidareutveckla och konkretisera ett förslag till utbildning inom ämnet folkhälsovetenskap åt arbetsgruppen för Malmö högskola.

Tre parallella ansatser

Målsättningen med förslaget är att det ska innehålla möjligheter dels att vidareutveckla den relativt väletablerade kompetensfortbildning som redan idag finns på flera ställen i Sverige samtidigt som man etablerar en helt ny sammanhållen yrkesutbildning vilken i första hand är riktad mot ungdomar som står i begrepp att välja karriär. En tredje inriktning går ut på att etablera ett antal "smala" utbildningsalternativ som kan bli unika för Malmöhögskolan.

Med dessa tre huvudansatser var det också viktigt att beakta de profilområden som ska genomsyra Malmö högskola som helhet. Ett profilområde är utbildning inom det multikulturella området och migrationsområdet, benämnt IMER-området. Ett annat profilområde är Europakunskap. Ett tredje har inriktning mot natur- och resurshushållning. Ett fjärde område är jämställdhetsfrågor och genuskunskap. Vidare finns en femte profil som ska samordnas i ett centrum för kompetensutveckling vars huvudsakliga uppgift är att ha ett väl utvecklat samarbete med näringsliv och organisationer för att anpassa utbildningsbehovet till omgivande samhälle. Synergieffekter med övriga verksam-

En helt ny sammanhållen yrkesutbildning, i första hand riktad mot ungdomar som står i begrepp att välja karriär

hetsområden inom högskolan skall hela tiden beaktas. Det framtida samarbetet i Öresundsregionen ger goda möjligheter att prioritera en utveckling mot ökad internationalisering. Inte minst gäller det behovet av att erbjuda bra och unika utbildningstillfällen för övriga europeiska, då särskilt östeuropeiska studerande.

En viktig förutsättning är att all utbildning i Malmöhögskolan skall vara forskningsanknuten. I praktiken innebär det att högskolan kommer att få fasta forskningsresurser, sk fakultetsanslag och att de flesta lärarna därmed kommer att i tjänsten ha utrymme för att bedriva egen vetenskaplig verksamhet. Det kommer dock att dröja innan Malmö högskola kan erbjuda en forskningsmiljö som är konkurrenskraftig när det gäller att attrahera externa anslagsgivare - något som torde vara nödvändigt för att bygga upp en miljö som kan intressera bra lärare. Problemet har tillsvidare lösts så att högskolans lärare kommer att erbjudas forskningsanknytning vid institutioner i närliggande universitet, framför allt Lunds universitet (med campus i både Lund och Malmö) och Köpenhamns universitet. Vad gäller de folkhälsovetenskapliga utbildningarna kommer det troligen att bli institutioner i medicinsk och samhällsvetenskaplig fakultet som kommer i fråga.

Med denna utgångspunkt har följande tre utkast till utbildningsplaner utarbetats. Det måste framhållas att arbetet ännu befinner sig i tidigt skede och att vad som presenterats hittills endast antagits som underlag för fortsatt planering av styrelsen för området Hälsa och Samhälle.

1. Grundutbildning om 1-80 poäng i huvudämnet folkhälsovetenskap,
2. Folkhälsovetenskapligt magisterprogram om 160 poäng.
3. Särskilda kurser inklusive uppdragsutbildning.

Grundutbildning om 1-80 poäng i huvudämnet folkhälsovetenskap

Dessa kurser avses för det första kunna vara huvudämne i en kandidatexamen eller en magisterexamen i folkhälsovetenskap. Förutsättningen är då att de övriga 60-80 poäng som erfordras hämtas från andra kurser eller utbildningsprogram enligt den studerandes eget önskemål. Inom ramen för detta utbud finns dock ett antal delkurser om 5-20 poäng vilka under vissa förhållanden skall kunna läsas fristående eller ingå i andra huvudämnen inom området Hälsa och Samhälle. Eftersom kurserna i hög grad vänder sig till redan yrkesverksamma med tidigare akademisk utbildning över-

vägs möjligheten att de ges både på hel och halvfart.

De första 1-20 poängen (*figur 1*) innehåller delkurser som kommer att utgöra en hörnsten inom den folkhälsovetenskapliga utbildningen i Malmöhögskolan. Som framgår av figuren fördelar sig 5 poäng vardera på epidemiologi/biostatistik och grundläggande hälsoekonomi medan de resterande 10 poängen utgörs av grundläggande folkhälsovetenskap.

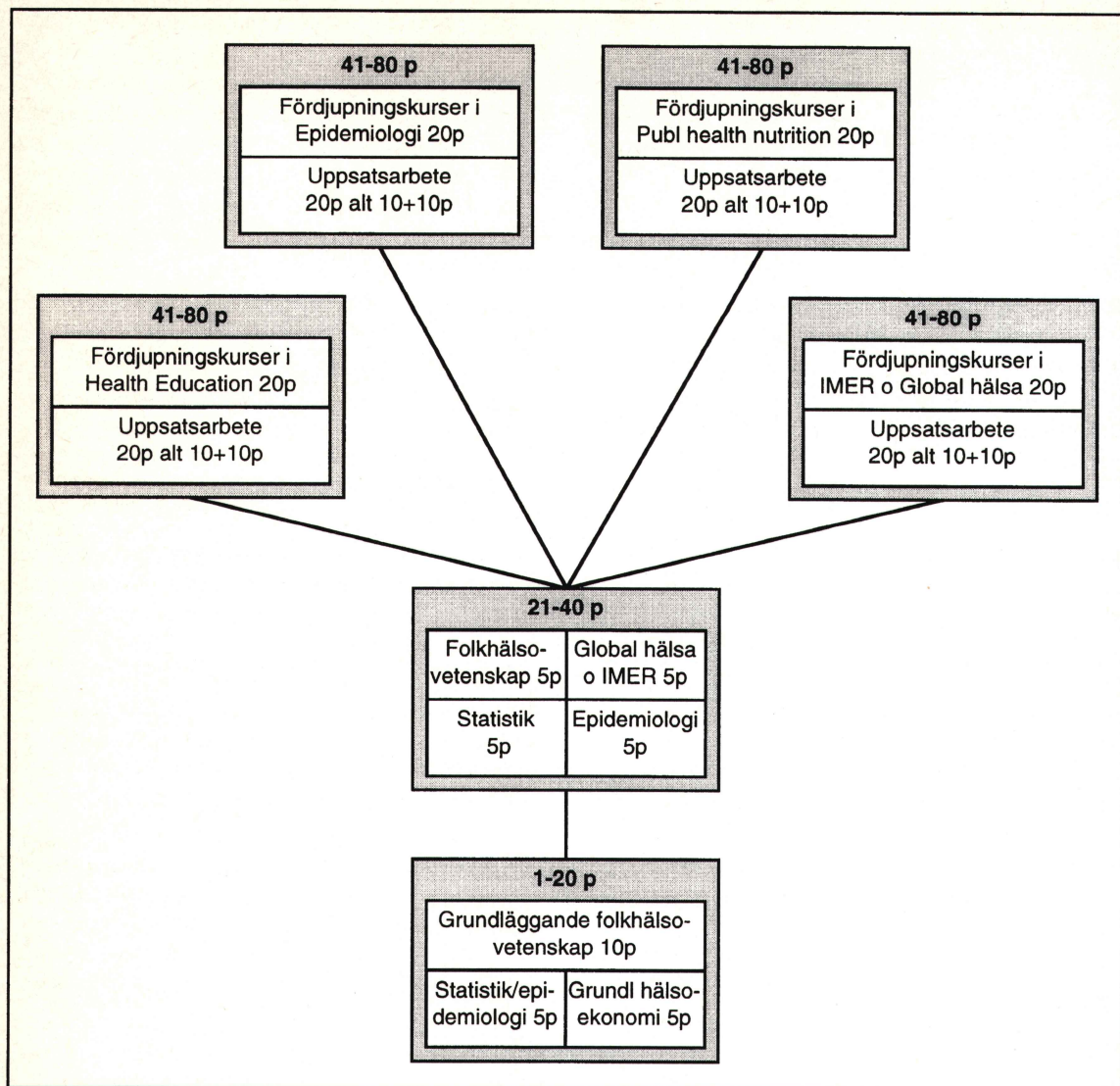
På nästa nivå, 21-40 poäng, återfinns påbyggnadskurser i epidemiologi, biostatistik och folkhälsovetenskap om 5 poäng vardera. Vidare ingår 5 poäng i ämnet global hälsa och IMER (Internationell Migration och Etniska Relationer), ett av Malmöhögskolans profilområden.

Därefter kan de studerande gå vidare med ytterligare 40 poäng för att ge underlag för magisterexamen i folkhälsovetenskap, då med olika möjligheter till profilering. De fyra ämnesområden som för närvarande diskuteras är: a) Global hälsa och IMER; b) Nutrition i folkhälsoperspektiv; c) Hälsoplanering och administration samt d) Epidemiologi.

Profilområdena är valda med tanke på såväl framtida arbetsmarknad som de reella möjligheterna att engagera lärare med specialkompetens inom Malmöregionen. Blocken kommer vart och ett att bestå av fyra 5 poängskurser samt en uppsats om 20 poäng eller två uppsatser om vardera 10 poäng. Tanken är att tre av kurserna skall vara obligatoriska medan den fjärde blir valfri. Kurserna läggs upp så att avgång med kandidatexamen blir möjlig.

Magisterprogram i folkhälsovetenskap 160 poäng.

På många håll i landet diskuteras behovet av att man definierar en särskild yrkeskompetens inom området folkhälsovetenskap. I den nyligen offentliggjorda SOU inom ramen för HSU 2000 som behandlar sjukvårdens roll i folkhälsoarbetet framhålls detta som ett förslag. En viktig förutsättning för att detta skall vara möjligt är att man etablerar en något sånär enhetlig högskoleutbildning till "folkhälsovetare". En lämplig nivå för en sådan utbildning är ett fyraårigt magisterprogram. Avsikten är att attrahera studerande med gymnasiekompetens, huvudsakligen heltidsstuderande ungdomar som väljer en yrkeskarriär inom det folkhälsovetenskapliga området och/eller för forskarutbildning i ämnet folkhälsovetenskap. Den fyraåriga utbildningen tar fasta på kravet på en tvärvetenskaplig teoretisk bas för de fortsatta studierna. Under de första två åren utnyttjas 60 av

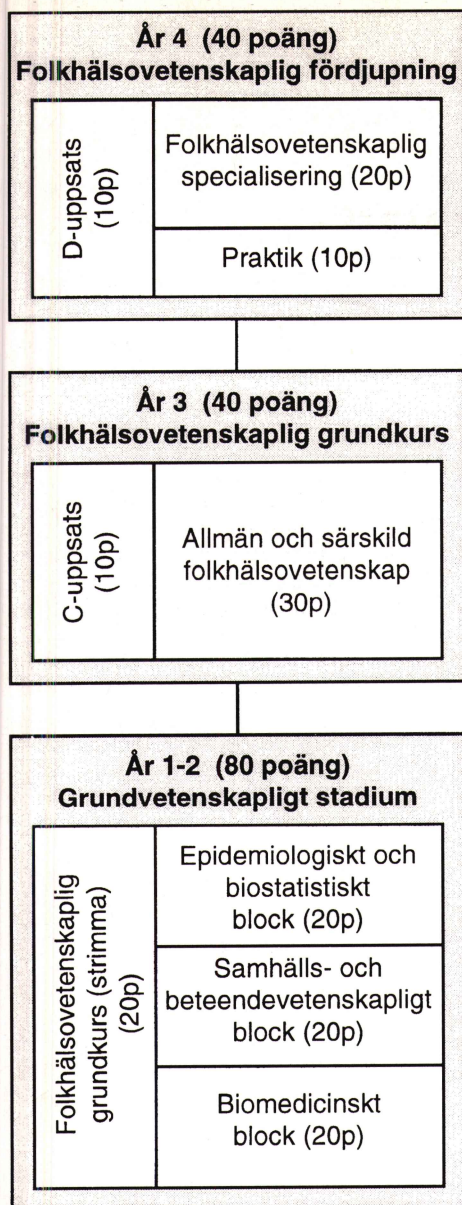

Figur 1. Skiss över grundutbildningen i folkhälsovetenskap 1-80 poäng.

de totalt 80 poängen för en grundvetenskaplig utbildning (figur 2). Under 20 veckors heltidsstudier med biomedicinskt innehåll inhämtas basala kunskaper om människokroppens funktioner samt om de stora folksjukdomarnas patologi och patofysiologi. Ett lika långt samhälls- och beteendevetenskapligt block där grundläggande teori inom bl a socialpsykologi, pedagogik och ekonomi presenteras. En termin ägnas åt ett epidemiologiskt och biostatistiskt block med epidemiologisk teori och metoder för statistisk bearbetning av kvantitativa data ingår. Turordningen och den kvantitativa

avvägningen mellan dessa ämnesblock är inte fastställd och upplägget skall ses mera som en idéskiss om hur en tvärvetenskaplig förankring av utbildningen kan se ut. Parallellt med dessa basblock ligger en folkhälsovetenskaplig "strimma" om cirka 5 poäng per termin, detta för att integration med huvudämnet skall ske på ett tidigt stadium. Vart och ett av de tre basblocken kan då anknyta till "strimman" för att ämnesinrikta den teoretiska utbildningen.

Under utbildningsprogrammets tredje året fördjupas de folkhälsovetenskapliga kunskaperna. Inom de 30 po-

Figur 2. En möjlig utformning av ett magisterprogram i folkhälsovetenskap.

ängen ingår tentativt ämnena "hälsoplanering och hälsoutbildning", "social ojämlikhet och hälsa", "drogprevention", "levnadsvanor i epidemiologiskt perspektiv", och "de kroniska sjukdomarnas epidemiologi och prevention". En C-uppsats om 10 poäng skall genomföras, och därmed ges även möjlighet till avgång med kandidatexamen.

Under det fjärde och sista året ägnas 20 poäng åt

specialinriktade kurser för fördjupning. Det kan vara kurser som ges inom Malmöhögskolan eller av andra högskolor. Det skall också ges utrymme för att gå kurser vid andra universitet utomlands, eventuellt kopplat till uppsatsarbetet. En D- uppsats som eventuellt kan kombineras med C-arbetet till ett större arbete motsvarande 20 poäng är centralt i utbildningen och ger också en naturlig länk till fortsatt forskning och rekrytering av doktorander.

Möjligheter finns till praktiktjänstgöring under ca 10 veckor. Den kan t ex ske vid landsting, kommuner eller i samarbete med internationella organisationer. Stor frihet bör ges den enskilde studerande när det gäller att finna en praktikplats som an knyter till det specialintresse som kommer till uttryck i uppsatsarbetet. Omfattningen är ett riktmärke men eftersom avsikten är att göra utbildningen yrkesförankrad kan det tänkas att man ökar detta inslag i programmet och att det även integreras praktiska moment under övriga perioder i utbildningen.

Fristående kurser

I samband med att planeringen av området Hälsa och samhälle påbörjades inbjöds tänkbara kursgivare i regionen att ge förslag på ämnesområden och kurser de ansåg viktiga att utveckla. Några av de ansatser som beskrevs och som kunde direkt anses höra till området folkhälsovetenskap har vägts in i de ovanstående två förslagen till utbildningar. Flera förslag var emellertid av mera speciell karaktär och de riktade sig till mycket väldefinierade målgrupper. De erbjöd dock en unik möjlighet till profilering och utveckling av folkhälsoområdet och de kommer att erbjudas som fristående kurser. Kraven på särskild behörighet till dessa kurser blir varierade. Som exempel kan nämnas internationell kurs i hälsoekonomi för beslutsfattare och medicinsk etik och mänskliga rättigheter inom psykiatri. Vissa kurser med karaktär av uppdragsutbildning kommer även att rymmas här.

Planeringsarbetet fortsätter

Efter att styrelsen för området Hälsa och Samhälle har godkänt den preliminära skissen för uppbyggnaden av

Som exempel kan nämnas en internationell kurs i hälsoekonomi för beslutsfattare och medicinsk etik och mänskliga rättigheter inom psykiatri

Profilen på utbildningen skall genomsyras av multidisciplinärt tänkande, pedagogiskt nytänkande samt en god förankring till kvalificerad forskning

de nya programmen, har vi gått vidare med att börja formulera de krav och behov som skall gälla på de första tjänster som ska tillsättas inom ämnet folkhälsovetenskap i högskolan. Profilen på utbildningen ska genomsyras av multidisciplinärt tänkande, pedagogiskt nytänkande samt en god förankring till kvalificerad forskning. Detta fordrar i sin tur starkt engagemang och nytänkande från välutbildade och aktivt forskande lärare. I första omgången rekryteras en lektor i folkhälsovetenskap med medicinsk bakgrund, en lektor i folkhälsovetenskap med samhälls- och beteendevetenskaplig bakgrund samt en lektor med epidemiologisk/biostatistisk kompetens. Av vitalt intresse för framtiden är att man kan ge dessa lärare riktiga förutsättningar för att också fortsättningsvis kunna ägna tid åt egen forskning.

Den första juli 1998 är Malmö högskola ett faktum som utbildningsenhet. Redan läsåret 97/98 förekommer verksamhet i högskolans regi men det har då gällt kurser som ges av lärare som lånats från Lunds universitet. Den stimulerande utmaningen är att i en organisation som ännu inte satt sina egna ramar få möjlighet att skapa alldeles nya förutsättningar för ämnet folkhälsovetenskap. Målsättningarna kan uppfyllas endast om man tillåter god och bred kunskapsinhämtning integrerad i en högkvalitativ forskningsmiljö.

Kanske finns det läsare av denna presentation som har synpunkter på det fortsatta arbetet. Ni är i så fall välkomna att höra av Er till författarna!

REFERENSER

1. Högskolan i Malmö. Stockholm: Utbildningsdepartementet, 1996. (Statens offentliga utredningar 1996:36)
2. Högskolan i Malmö, Slutbetänkande. Stockholm: Utbildningsdepartementet, 1996. (Statens offentliga utredningar 1996:120).